

Proces domestikace živočišných druhů od paleolitu do současnosti aneb kde se vzala domácí zvířata?

Domestikace (zdomácnění)

Při domestikaci člověk aktivním chovem a výběrem zvířat mění jejich formu do podoby, která ve volné přírodě neexistuje.

Znaky domácích zvířat

**Geneticky daná
krotkost**

Užitek pro člověka

**Schopnost
rozmnožování v zajetí**

Fáze domestikace

- Držení volně žijících zvířat v zajetí
- Rozmnožování chovaných zvířat
- Výrazné změny vlastností chovaných zvířat

Typy domestikace

- Zvíře se připojilo k člověku dobrovolně (kočka, holub)
- Člověk aktivně domestikoval určitý druh (prase, tur)
- Člověk se připojil ke zvířeti (sob)

Kdy?

- Literatura udává začátek domestikace mezi 11 – 14 tis. lety př.n.l., molekulární analýzy v současnosti tuto dobu posouvají dál. U psa se v současné době hovoří o cca 30 tis. lety př.n.l.
- V době lovců a sběračů část zvířat, následně s usazeným zemědělstvím.

Kde?

- V tzv. domestikačních centrech. Ta se vyznačovala především místem výskytu vhodného druhu zvířete pro domestikaci a zároveň dostatečně vyspělou a početnou populací lidí.
Významná centra domestikace – Blízký Východ, Asie, Evropa.

Modelové zvíře pro domestikaci

- Druh žijící sociálně, se stádovým pudem a respektováním sociální hierarchie
- Druh vhodné velikosti
- Druh, který je schopen imprintingu
- Druh, který není potravním specialistou (nevýhodou masožravost)

???

Domestikace je stále trvající proces

Člověk svým působením nahrazuje přírodní selekci selekcí umělou. Cílem je získat a stabilizovat požadované znaky u zvířat.

Využívá 3 základní procesy:

- odstranění nebo oslabení přírodních selekčních faktorů (predace, nedostatek potravy)
- intenzivní umělá selekce znaků preferovaných člověkem (do chovu jsou zařazováni jedinci s požadovaným znakem)
- přírodní selekce působící i v zajetí, vedoucí k adaptaci (zvíře, které se neadaptuje na podmínky je natolik oslabené, že do dalšího rozmnožování nezasáhne)

Kategorie domácích zvířat dle využití

Hospodářská

Kožešinová

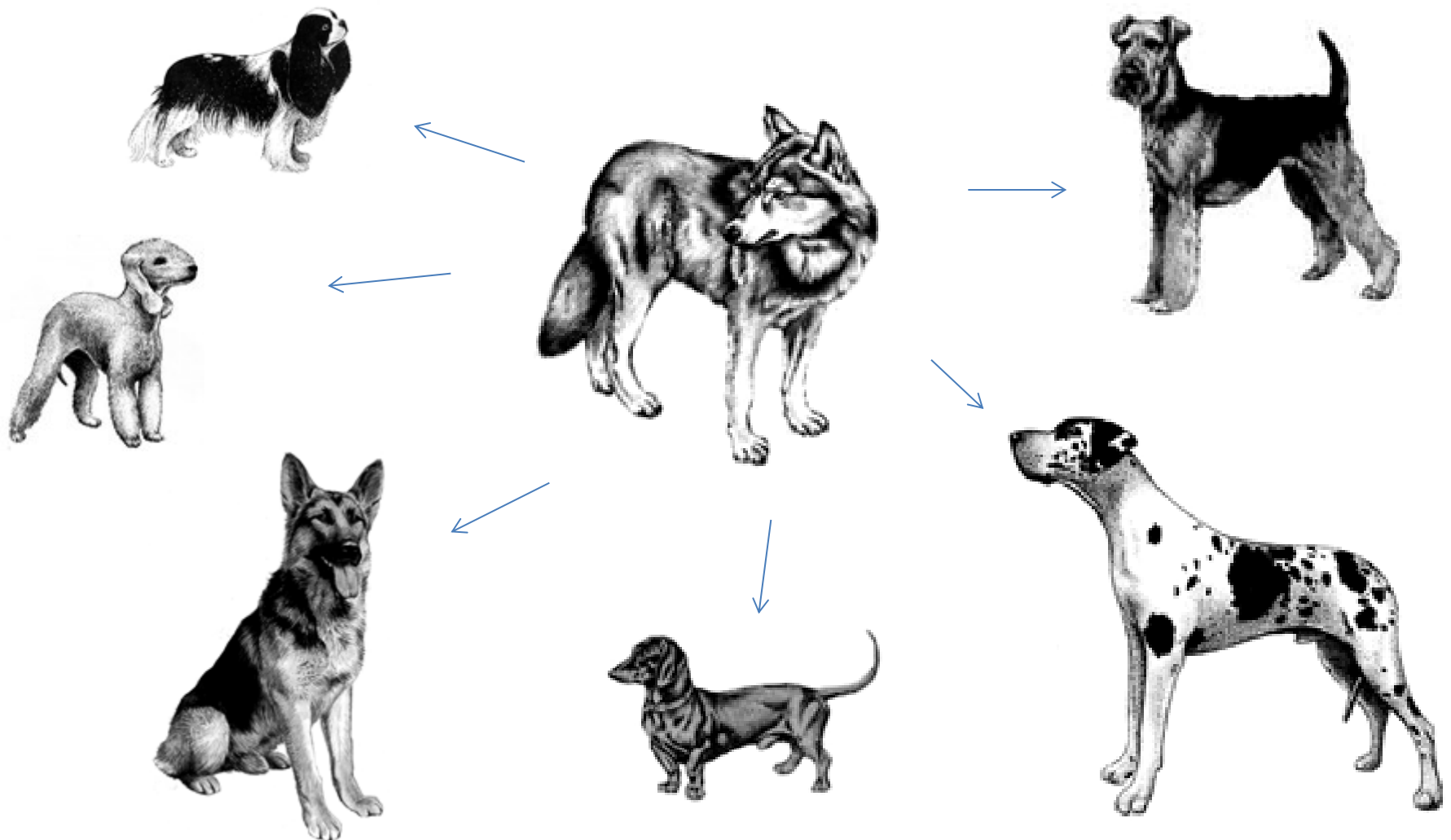
Laboratorní

Mazlíčci

Změny u domácích zvířat

- **Morfologické změny** – např. velikost těla, počty obratlů, tvar těla, postavení uší, barva, zmenšení srdce a mozku aj.
- **Fyziologické změny** – např. rozmnožování, funkce smyslů, užitkové vlastnosti aj.
- **Ontogenetické změny** – např. rychlejší dospívání
- **Behaviorální změny** – např. změna v denním rytmu, ztráta plachosti, mizení instinktů aj.

Šlechtění/plemenitba

Šlechtění/plemenitba

- U druhů, kde proces domestikace probíhá delší dobu, člověk dále svých šlechtěním vytváří plemena. Ta mají svoje typické plemenné znaky.
- Plemena se mezi sebou mohou křížit (jde o stejný druh zvířete).
- Druhy se mezi sebou kříží pouze výjimečně a jejich potomstvo je obvykle neplodné (druhy, které se mezi sebou jsou schopny úspěšně křížit a mít životaschopné potomstvo musí být geneticky velmi blízké – např. kůň a osel)

**Domácí zvířata mají stejné
základní životní potřeby jako
jejich divocí příbuzní**

Ferální populace

- Některé druhy domácích zvířat jsou schopné se poměrně rychle adaptovat a vrátit se do volné přírody
- Toho využívali námořníci při plavbách, kdy vypouštěli na ostrovy kozy, které následně při dalších cestách byly cenným zdrojem masa (často došlo k likvidaci původního biotopu)
- Ferální populace se po nějaké době vrací k přirozenému (aguti) zbarvení, vrací se jim přirozeným výběrem většina instinktů a dalších vlastností
- Udržení ferálních populací je dáno vhodnými podmínkami dané lokality (potrava, predátoři)

Domestikace v současnosti

- Pokračuje především u pets (mnohé druhy jsou již označovány za domestikanty – andulky, kanáři, křečci zlatí)
- Některá vysoká zvěř začíná mít znaky domestikovaných druhů (daňci, jeleni)
- V současné době prováděné etologické výzkumy dokazují, že při selekci na jednu vlastnost (lišky – krotkost), dochází v průběhu několika desítek let nejen k výrazným změnám k chování, ale mění se i morfologie zvířat a další vlastnosti

Odkazy a literatura

- Svět zvířat – domácí zvířata, M. Anděra, A. Červená, nakl. Albatros, 2001
- http://www.zoologie.frasma.cz/domestikace/domestikace_uvod.html
- http://uzrhv.af.mendelu.cz/wcd/w-af-uzrhv/zoo/zoo_vyukove_materialy/zoologie/zool_pr_05.pdf
- Etologie hospodářských zvířat, J. Hrouz, ČZU
- Zajímavá videa – intelligence zvířat
https://www.youtube.com/watch?v=twS_COailzk&feature=youtu.be

Ing. Lenka Skoupá
skoupa@toulcuvdvur.cz, tel.: 739 655 490

DĚKUJI ZA POZORNOST

